

Γραφειοκρατία και «Αντικρατικός» Νεοφιλελευθερισμός

Yavor Tarinski

«Η νεοφιλελεύθερη γραφειοκρατικοποίηση της κοινωνίας και του κρατικού πράττεν φαίνεται πως είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του σύγχρονου κόσμου, υπερβαίνοντας την ποικιλομορφία των γεωγραφικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών καταστάσεων.»

*Béatrice Hibou*¹

Σήμερα, λέγεται πως ζούμε σε έναν κόσμο προσωπικών ελευθεριών, στον οποίο η γραφειοκρατία ανήκει πια στο παρελθόν. Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι υποστηρικτές του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού προσπαθούν διαρκώς να πείσουν ότι η γραφειοκρατική διαχείριση εξαφανίζεται μαζί με το κράτος και αντικαθίσταται από τη «χαοτική» ελευθερία της ελεύθερης αγοράς και τον ιδιωτικό τομέα. Αυτή η αφήγηση προωθείται από τη Δεξιά, αλλά η Αριστερά έχει επίσης «μπει στον χορό», προσπαθώντας να συντηρήσει «τα τελευταία γνωρίσματα» της γραφειοκρατίας.

Οι γραφειοκρατικοί οργανισμοί, όπως τους αντιλαμβανόταν ο Max Weber², έχουν έξι καθοριστικά χαρακτηριστικά: αυστηρή ιεραρχική δομή, διοίκηση βάσει κανόνων, οργάνωση ανά τομέα εξειδίκευσης, μια «εξωτερική» ή «εσωτερική» αποστολή, σκοπίμως απρόσωπο χαρακτήρα της οργάνωσης, απασχόληση με βάση τεχνικά προσόντα και πάνω απ' όλα με την προσδοκία της ανέλιξης. Με αυτό το σκεπτικό, συμπεραίνουμε ότι το Κράτος αποτελεί την υπέρτατη γραφειοκρατία.

Αυτά τα γνωρίσματα, όμως, μπορούμε να τα διακρίνουμε με διάφορες παραλλαγές και στο σήμερα, κάτι το οποίο αποδεικνύει ότι ο νεοφιλελεύθερος ισχυρισμός δεν είναι τίποτα άλλο από μια

πλάνη. Ο Ζακ Ρανσιέρ προτείνει, σε έναν διάλογο που είχαμε κάτω από την Ακρόπολη³, ότι θα πρέπει να αντισταθούμε στην ιδέα αυτή, η οποία αντιλαμβάνεται τον μοντέρνο κόσμο ως το βασίλειο της προσωπικής ελευθερίας και της «αναρχικής» αγοράς.

Ο νεοφιλελευθερισμός, αντίθετα, είναι ένα σύνολο αυστηρών μεταρρυθμίσεων και δογμάτων που επιβάλλονται, συχνά με ωμή βία. Κύριο όργανο επιβολής του είναι το Κράτος, το οποίο χρησιμοποιείται από αυτούς που «διαλαλούν» τον θάνατό του.

Έτσι, στη νεοφιλελεύθερη εποχή, το Κράτος ανασχηματίζεται από μια οντότητα με δικά της εθνικά πολιτικά ενδιαφέροντα, σε κύριο όργανο και θεματοφύλακα των καπιταλιστικών δογμάτων. Τα μέτρα, επίσης, που ο νεοφιλελευθερισμός υπαγορεύει είναι παρόμοια σ' όλον τον πλανήτη, ανεξάρτητα τοπικού σημασιακού πλαισίου. Σε αυτό, συμβαδίζει με τη γραφειοκρατική, απρόσωπη-αποκτηνωτική προσέγγιση.

Όπως μας ανέφερε ο Ρανσιέρ, ο νεοφιλελευθερισμός βασίζεται σε μία παγκόσμια συνταγή, που περιλαμβάνει τη διάλυση των δημόσιων υπηρεσιών και της ίσης κατανομής πλούτου. Προτείνει, έτσι, ότι αντί για νεοφιλελευθερισμό θα πρέπει να μιλάμε για **απόλυτο καπιταλισμό**, μιας και σήμερα έχει πάρει μία «κρατικόμορφη» φόρμα, έναν νέο τύπο γραφειοκρατικής οργάνωσης. Βλέπουμε πως μεγάλες ιδιωτικές εταιρίες και πολυεθνικές οργανώνονται σαν «μικρο-κράτη», με διάφορα επίπεδα επιτηρητών και διευθυντών.

Ο Καστοριάδης, επίσης, αμφισβήτησε το νεοφιλελεύθερο αφήγημα. Δέχθηκε κριτική από πολλούς στην Αριστερά, ότι σκεφτόταν με παρωχημένο τρόπο, επειδή δεν αναγνώρισε ποτέ την υποτιθέμενη εξαφάνιση του Κράτους μέσα στον καπιταλισμό. Αυτό που έβλεπε, όμως, ήταν ότι παρ'όλες τις περικοπές του κράτους πρόνοιας, ο οργανωτικός τύπος της κοινωνίας παρέμεινε επί της ουσίας ο ίδιος. Η ανάλυσή του παραμένει επίκαιρη ακόμα και σήμερα, με τις γραφειοκρατικές δομές να υπαγορεύουν ακόμα την πορεία της ανθρωπότητας:

«[Η] ρητορική της θάτσερ και του Ρίγκαν δεν άλλαξε τίποτα επί της ουσίας σημαντικό (η αλλαγή στην τυπική ιδιοκτησία μερικών μεγάλων επιχειρήσεων δεν αλλάζει ουσιαστικά τη σχέση τους με το Κράτος), ...η γραφειοκρατική δομή της μεγάλης επιχείρησης παραμένει άθικτη [και] το μισό εθνικό προϊόν συνδέεται με τον δημόσιο τομέα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο (Κράτος, Τοπικές κυβερνητικές οργανώσεις, Εθνική ασφάλεια). ...Τα μισά ή τα 2/3 των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών που εισέρχονται στην τελική εθνική δαπάνη ορίζονται, ρυθμίζονται, ελέγχονται ή επηρεάζονται με τον έναν ή τον άλλον τρόπο από την κρατική πολιτική, και ...η κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη (δέκα χρόνια θάτσερ και Ρίγκαν δεν επέφεραν επομένως ουσιώδεις αλλαγές)».⁴

Επιπλέον, η ίδια η λογική στην οποία βασίζεται ο νεοφιλελευθερισμός είναι εγγενώς λανθασμένη –ήτοι η ιδέα ότι το Κράτος μπορεί να συντηρείται σε μια ελάχιστη μορφή. Ο Μάρειϊ Μπούκτσιν, σε μία συνέντευξή του, αμέσως μετά από μια αμφιλεγόμενη συμμετοχή του στο συνέδριο του *Libertarian Party* (ακραίο νεοφιλελεύθερο κόμμα) των ΗΠΑ το 1978, επέμενε ότι η νεοφιλελεύθερη λογική της περιορισμένης, σχεδόν ανύπαρκτης, κυβέρνησης είναι εντελώς λανθασμένη και θα οδηγήσει τελικώς στην αναπαραγωγή των γραφειοκρατικών χαρακτηριστικών, που συνηθίζονται στις κρατικές ιεραρχίες. Σε δικά του λόγια:

«Το πραγματικό πρόβλημα είναι πως το ‘περιορισμένο κράτος’ οδηγεί σταθερά στο απεριόριστο κράτος. Αν η ιστορία και η τρέχουσα εμπειρία θεωρούνται κάποιος οδηγός, εμείς στις Ηνωμένες Πολιτείες, 200 χρόνια πριν, ξεκινήσαμε με την αντίληψη του περιορισμένου κράτους –πρακτικά χωρίς κρατική παρέμβαση– και τώρα έχουμε ένα τερατώδες, σχεδόν ολοκληρωτικό, κράτος. Νομίζω πως οι άνθρωποι που πιστεύουν στον περιορισμένο κρατισμό θα μπορούσαν να ωφεληθούν πολύ από τη μελέτη της λογικής του ίδιου του κράτους και τον ρόλο της εξουσίας ως διεφθαρμένου μηχανισμού που οδηγεί τελικώς στο απεριόριστο κράτος».⁵

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο γραφειοκρατικός κατακερματισμός

της ζωής δεν δύναται να τερματιστεί από το υπάρχον νεοφιλελεύθερο σύστημα. Θα αναδημιουργείται συνεχώς με διάφορες, συχνά ημιφεουδαρχικού χαρακτήρα, μορφές. Γι' αυτό, θα πρέπει να δώσουμε έμφαση, όπως κάνει ο Ρανσιέρ, στο να εκθέσουμε την πλάνη, που αναπαράγεται επίσης από πολλούς αντικαπιταλιστές και η οποία βλέπει τον νεοφιλελευθερισμό ως το βασίλειο της προσωπικής ελευθερίας και της χαοτικής αγοράς. Θα πρέπει να αποφύγουμε το ψευδές δίλημμα: «ελευθερία ή ισότητα», που μοιράζονται και η Δεξιά και η Αριστερά. Αντιθέτως, χρειάζεται να επικεντρώσουμε την προσπάθεια στο να κατακτήσουμε και τα δύο με έναν αμεσοδημοκρατικό τρόπο, που θα κάνει τη γραφειοκρατεία παρελθόν.

Σημειώσεις:

1 Béatrice Hibou: *What Is Neoliberal Bureaucracy?* in "The Bureaucratization of the World in the Neoliberal Era". The Sciences Po Series in International Relations and Political Economy. Palgrave Macmillan 2015, p14.

2 www.bustingbureaucracy.com/excerpts/weber.htm.

3 [Ένας Καφές με τον Ζακ Ρανσιέρ κάτω από την Ακρόπολη](#), εκδόσεις Βαβυλωνία, Αθήνα, Αύγουστος 2017.

4 Cornelius Castoriadis: *The Castoriadis Reader*, Blackwell Publishers 1997, pp 406-410.

5 reason.com/archives/1979/10/01/interview-with-murray-bookchin/.

Μετάφραση: **Γιάννος Σταμούλης**

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο [τεύχος της Βαβυλωνίας #20](#)